

CHARLES DIKKENSNING BOLALIKDAGI QIYINCHILIKLARI VA UNING ASARLARI HAQIDA

Xudayarova Hilola Nu'mon qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti talabasi

Telefon raqam: +998(94)0891500

xudayarovahilola1@gmail.com

Ilmiy rahbar: Kenjayeva Mukhlisa Bakxadirovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada Charles Dikkensning mashaqqatli hayoti, asarlarining yaratilishi va o'zi yashagan davrdagi qiyinchiliklarni asarlarida hajviy yo'l bilan bayon etgani haqida yoritiladi.

Kalit so'zlar: Adabiy faoliyat, mehnatkash xalq, tanqidiy realizm, hajv, ijtimoiy ziddiyatlar, moliyaviy muammolar, teatr san'ati, nashriyot, piyesalar to'plami, qirolicha Viktoriya, poyezd halokati, hayotiy lavhalar, asar bosh mavzusi.

Charles Dikkens 1812-yilda Angliyada tug'ilgan. Uning otasi, John Dikkens, dengiz flotida yordamchi vazifasini bajargan. U o'z o'g'liga juda yaxshi ota bo'lgan. Onasi esa Elizabet Dikkens ismli aqlli va mehribon ayol edi. Otasi John Dikkens Xristofor Huffam deb nomlangan kemanding egasiga aylangach, otasi Charles Dikkensga "Dombi va o'g'li" asaridagi kemalar kompaniyasining boshlig'i Paul Dombey obrazi uchun ilhom bag'ishladi. Charles Dikkens bolalik paytlaridanoq kitoblarga juda qiziqar va qo'lga tushgan har bir kitobni o'qib chiqar edi. Bular orasiga Tobias Smolletning bir insonning sarguzashtlari yoritilgan romanlari, shuningdek, Genri Field, Robinzon Kruzo va ming bir kecha asarlari ham kiradi. Uning 12 yoshida u uchun qiyin davr boshlanadi. Chunki Charles 12 yosh bo'lganida uning otasi qamoqqa olinadi. Bundan so'ng Charles ularning oilaviy do'sti bo'lgan kambag'al keksa ayol bilan birga yashashga majbur bo'ladi. Bu keksa ayol yosh Dikkensni "Dombey va o'g'li" asaridagi Ms Pipchin obrazi uchun ilhomlantirdi. Biroz vaqt o'tgandan so'ng u yana boshqa uyga ko'chishga majbur bo'ldi. Va bir mehribon, ajoyib tabiatli Archibald Russel ismli sud agentligi vakilining uyida uning keksa ayoli va nogiron o'g'li bilan birga yashaydi. Uning oqsoq o'g'li keyinchalik "The Old Curiosity Shop" (Eski qiziqish do'koni) asaridagi Garlands obrazini yaratishda Dikkensni ilhomlantirdi. O'sha paytda Charles ko'pgina dam olish kunlarida otasining oldiga, ya'ni "Marshalsea" qamoqxonasiga borar edi. Bu tashriflar ham uning keyingi ishlariga ta'sir qilgan edi. Qamoqxonada turli xil harakterdagi insonlarni uchratdi va ulardan kelajakda o'z asarlarini yaratishda foydalandi. Bir necha oylardan so'ng Charles maktabni tashlashga va ishlab chiqaruvchi omborxonalarda kuniga o'n soatlab ishlashga majbur bo'ldi. Chunki u o'z oilasini boqishi kerak edi. Uch yildan so'ng otasi

qamoqdan ozod etiladi va Charles "Wellington House Academy" deb nomlangan maktabda o'qishini davom ettiradi. Bu maktab keyinchalik "David Copperfield" asaridagi Mister Kraklesning tashkiloti uchun uni ilhomlantirgan. Maktabni bitirgach gazetaga ishga kiradi va o'sha vaqtlarda bo'lajak turmush o'rtog'i Ketrinni uchratadi va 1836-yilning aprel oyida turmush qurishadi. Dikkins uylangan vaqtida muvaffaqiyatli jurnalist va taniqli adib sifatida dong tarqatgandi. U ko'p ishlash barobarida juda katta pul ham topardi. Hayotlari juda shirin edi. Bundan ortig'ini Dikkins o'shanda orzu ham qilmagan edi. Ketrin o'z erini sidqidildan sevar va e'zozlar edi. Dikkins xotiniga nozik munosabatda bo'lar edi. To'y arafasi Ketringa shunday yozgan "Sen bilan hali oldimizda juda uzoq yo'llar turibdi. Men nimaiki qilsam, nimagaki intilsam, hammasi sen uchun bo'ladi. Hammasi xushbaxtliging va saodating uchun. Sen bunga arziysan!"¹ Serqirra iqtidori va qunt bilan ter to'kib qilgan mehnatlari tufayli Charles juda katta obro' yig'gan, yozuvchilikdan keladigan daromadi ham anchagina oshgan edi. Bolalik paytlarida har doim Angliyadagi bir uyning yonidan o'tganida uning ichida yashashni orzu qilar edi. Yetarlicha mablag'ga ega bo'lgach, "Gads Hill" deb atalgan o'sha qasrni sotib oldi va oilasi bilan birga shu uyda yashay boshladi. 1870-yilda "Edvin Drud" asari ustida kunlar davomida tinmasdan ishladi va natijada miyaga qon quyilishi kuzatilib, juda qattiq zarba oldi. Xushini yo'qotdi va qaytib xushiga kelmadi. Ertasi kuni esa vafot etdi. U o'z xohishiga ko'ra "Cathedral" cherkovida dafn qilindi.

Charles Dikkinsning adabiy faoliyati haqida: 1833-yilda Charles o'z adabiy faoliyatini boshlagan va birinchi "Mirror of Parliament" deb nomlangan siyosiy gazetada jurnalist sifatida ishlagan. Keyinchalik 1835-yildan "Morning Chronicle" deb nomlangan gazetada ishladi. 1836-yilda u o'zi yozgan piyesalarini "Sketches by Boz" deb nomlangan kitobda jamlab, nashr qildirdi. "Sketches by Boz" asari katta muvaffaqiyat qozondi va Charles Dikkins o'z ijtimoiy va ilmiy hayotida yanada mashhurlikka erishdi.

O'sha paytdagi nashriyotchilar: Chapman va Hall Robert Seymournning chala qolgan illustratsiyasi uchun to'liq matn yozib berishini iltimos qildi. Bu Hikoya keyinchalik Pikvik klubi yozishmalari deb nomlandi va juda mashhur bo'lib ketdi. Charles Dikkins 1836-yildan 1837-yilgacha "The adventures of Oliver Twist" (Oliver Tvistning sarguzashtlari) asarini yozib tugatgan. Bu roman "Bently's Miscellany" jurnalida bosib chiqarildi. Bu asar Dikkinsni muvaffaqiyatli roman yozuvchisi sifatida mashhur qildi. Hattoki, qirolicha Viktoriya ham uning kuchli muhlisiga aylandi. Uning muhlisi sifatida "Oliver Tvistning sarguzashtlari" romanini ham, Pikvik klubi yozishmalarini ham zo'r qiziqish bilan o'qib chiqadi. Charles Dikkins asarlarining bosh mavzusi oddiy mehnatkash xalqning og'ir ahvoli bo'lgan. Shuning uchun ham, Dikkins tanqidiy realizm uslubining asoschilaridan biri hisoblanadi. Charles Dikkins 1838-1843-yillarda juda ko'p asarlarni yozib tugatdi. Bular "Nicholas

Nickleby"(Nikolas Niklbi), "The Old Curiosity Shop"(Eski qiziqish do'koni), "Barnaby Rudge: a tale of riots of Eighty"(Barnabi Rudj: Saksonlarning G'alayonlari haqida ertak) jurnalning "Usta Xamfrining soati" qismida chop etilgan romani va "Christmas Carol"(Rojdestvo qo'shig'i) asarlari edi. Va bu asarlar Dikkensni butun dunyoga mashhur qildi. 19-asrning 40-50-yillari Dikkens ijodi gullagan davr bo'ldi. 1844-yilda "Martin Chuzlewit" romanini yozib tugatdi. Bu romanda Amerika voqeligidagi salbiy tomonlar tasvirlangan edi. "Domby and son"(Dombi va o'g'li) romanida insonlik qiyofasini yo'qotgan, manmansiragan ingliz boyvachchalari hajv tig'i ostiga olingan. 1849-yilning boshlarida u o'zining eng sevimli asarlaridan biri "David Copperfield" asarini yozishni boshlagan. Bu roman tarjimayi hol yo'sinida yozilgan edi. Shuni ham aytib o'tish kerakki, uning asarlaridagi juda ko'p qahramonlar, voqealar o'zining hayotidan olingan va o'zining hayotiy tajribalarini asaridagi obrazlarda tasvirlab bergan. Dikkens asarlarida umuman oddiy kishilar qiyofasi zo'r mahorat bilan aks etadi. 1848-yillarda Angliyada Chartistlar(yo'qsullar) harakati mag'lubiyatga uchragan davrda Dikkens dolzarb ijtimoiy muammolarni qalamga oldi va o'zining "Bleak House"(Sovuq uy), "Hard Time"(Mashaqqatli zamon) va "Little Dorrit"(Jajji Dorrit) asarlarini yozib tugatdi. Va bu asarlarning barchasi odamlar orasida juda mashhur bo'lib ketdi. Ayniqsa,"Mashaqqatli zamon" romani alohida ahamiyatga ega. O'sha vaqtlarda ham Charles doim teatrga qiziqardi va xalq orasidagi jiddiy muammolarni sahna ko'rinishi orqali namoyish etardi. Bu uchun o'zining bor vaqti,kuchi va pulini sarflashdan ham toymas edi. 1859-yildan 1861-yilga qadar o'zining juda katta muvaffaqiyatga erishgan asarlarini yozdi va jurnallarda nashr ettirdi. Bu asarlar: "A tale of two cities"(Ikki shaharcha to'g'risida qissa), "Great Expectations"(Intizorlik) romanlari edi. Bu romanlarda Dikkens jamiyatni ijtimoiy inqirozdan olib chiqish yo'llarini badiiy vositalar yordamida tasvirlaydi. 1865-yilda bo'lgan poyezd halokati voqearidagi hissiyotlaridan foydalanib o'zining ruhlar haqidagi "The Signal Man"(Bizning umumiy do'stimiz) asarini yozgan edi. 1870-yilda Dikkens o'zining so'nggi asari "Edwin Drood"(Edvin Drud) ni yaratdi va ommaga taqdim qildi.

Xulosa: Charles Dikkens hayoti davomida turli xil hayot qiyinchiliklariga duch kelishiga qaramasdan bor mehri va zehni yozuvchilikka bag'ishlagan. Va bu mehnatlari o'z samarasini bergan. U oddiy xalqning ham, boy va zodagonlarning ham sevimli yozuvchisiga aylangan edi. Chunki u o'z kasbiga bor umrini bag'ishlagan edi.

List of references

1. Deyl Karnegining "Oilada baxtga erishish yo'llari" kitobi asosida Fatxulla Namozov tarjimasi.
2. www.smith.edu.Retrieved
3. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi
4. <https://www.biography.com/authors-writers/langston-hughes-poems>
5. Buy.stripe.com/8wMalkda559RduUaEE

6. Kenjali, E.R, Abduramanova, D. V. (2021). Важность внедрения инновационных технологий в обучении чтению и письму как один из актуальных методов преподавания иностранного языка в современном мире. Innovative Technologies in Teaching Foreign Languages and Learner Assessment in Online Education, 2(CSPI Conference 2), Uzbekistan, pp. 332-339
7. 9. Akmalxonov S. A. The main problem of learning english as a foreign language //Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – Т. 11. – №. 4. – С. 573-576.
8. 10. Kenjayeva Muxlisa Baxodir qizi, & Yusupova Shoira Batirovna. (2022). The Comparative Analysis of Adjectives in English and Uzbek Languages. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 4, 117–121. Retrieved from <https://geniusjournals.org/index.php/ejlat/article/view/417>
9. 11. Kenjayeva, M., & Yusupova, S. (2022). SEMANTIC ROLES AND FEATURES. Models and methods in modern science, 1(17), 60-67.